

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/171/2005

WYDATKI RODZICÓW NA EDUKACJĘ UCZNIÓW W ROKU SZKOLNYM 2005/2006

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, PAŹDZIERNIK 2005

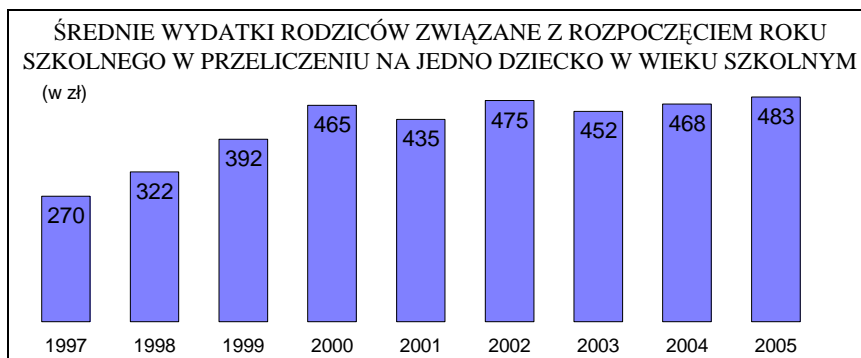
PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
28 września 2005 roku

WYDATKI RODZICÓW NA EDUKACJĘ UCZNIÓW W ROKU SZKOLNYM 2005/2006

- ❑ W tym roku na potrzeby dzieci związane z rozpoczęciem roku szkolnego rodzice wydali średnio 755 zł, czyli o 4% więcej niż przed rokiem. W przeliczeniu na jedno dziecko w wieku szkolnym wydatki te wyniosły średnio 483 zł, tj. o 3% więcej niż w roku 2004. Tegoroczne koszty poniesione przez rodziców są najwyższe od 1997 roku.

- ❑ Na wydatki związane z rozpoczęciem roku szkolnego składają się przede wszystkim koszty podręczników (48% ogólnych wydatków) oraz ubrań (31%) i przyborów szkolnych (21%). Wydatki na podręczniki w przeliczeniu na jedno dziecko wyniosły 230 zł (o 5% mniej niż przed rokiem), na ubrania - 155 zł (o 22% mniej), a na przybory - 100 zł.
- ❑ Im więcej uczniów w rodzinie, tym mniej pieniędzy wydano na szkolne potrzeby każdego z nich. Rodziny mające jedno dziecko w wieku szkolnym wydały średnio 550 zł (o 9% więcej niż przed rokiem), rodziny z dwojgiem dzieci 432 zł (o 1% mniej), z trojgiem i więcej - 366 zł (o 6% mniej).
- ❑ Od roku 2004 znacznie wzrosły nakłady finansowe rodziców na dodatkowe zajęcia uczniów. W przeliczeniu na jedno dziecko korzystające z płatnych zajęć wynoszą one miesięcznie 251 zł, tj. o 15% więcej niż przed rokiem, i są najwyższe od 1997 roku.
- ❑ Rodzice uczniów niezmiennie najczęściej opłacają im dodatkową naukę języków obcych (23%, spadek o 3 punkty) oraz zajęcia sportowe (13%, spadek o 5 punktów), znacznie rzadziej - korepetycje, kursy przygotowawcze (7%), zajęcia artystyczne (6%, spadek o 3 punkty), a także kursy komputerowe (3%) i inne zajęcia (1%).
- ❑ W tym roku wyjątkowo mało rodziców (30%, spadek o 7 punktów w porównaniu z rokiem 2004) finansuje swoim dzieciom dodatkowe zajęcia, zdecydowana większość (70%, wzrost o 7 punktów) nie stwarza im takich możliwości. Szanse uczniów pochodzących z różnych środowisk społecznych na uczestnictwo w płatnych formach edukacji są silnie zróżnicowane - zależą od materialnego i społecznego położenia rodziny, liczby uczniów pozostających na jej utrzymaniu oraz od wielkości miejsca jej zamieszkania.

Początek roku szkolnego oznacza dla wielu rodzin konieczność poniesienia znacznych wydatków na kształcenie dzieci. Od dziewięciu lat w październiku¹ pytamy rodziców mających dzieci w wieku szkolnym, ile pieniędzy wydali na zaspokojenie ich szkolnych potrzeb. Co roku też rejestrujemy liczbę rodziców, którzy opłacają dzieciom udział w dodatkowych zajęciach, i próbujemy na podstawie ich deklaracji oszacować comiesięczne wydatki rodzin na ten cel. Pozwala to na ukazanie jednego z wymiarów zróżnicowania społecznego szans edukacyjnych dzieci i młodzieży w Polsce.

WYDATKI ZWIĄZANE Z ROZPOCZĘCIEM ROKU SZKOLNEGO

Skala wydatków w latach 1997-2005

Respondentów mających dzieci uczęszczające do szkół podstawowych i ponadpodstawowych zapytaliśmy, ile pieniędzy przeznaczyli na ich potrzeby w związku z rozpoczęciem roku szkolnego.

Tabela 1

Wysokość wydatków związanych z rozpoczęciem roku szkolnego	Odsetki wskazań osób mających dzieci w wieku szkolnym (według terminów badań)								
	IX 1997 N=387	IX 1998 N=384	X 1999 N=363	X 2000 N=314	X 2001 N=295	X 2002 N=372	X 2003 N=311	X 2004 N=284	X 2005 N=272
Brak wydatków	1	0	0	0	0	1	1	0	3
Do 100 zł	5	3	1	2	2	1	0	1	0
101-200 zł	17	15	8	5	4	4	2	1	2
201-300 zł	24	19	15	11	13	13	12	7	8
301-500 zł	30	31	27	25	33	28	32	36	25
501-800 zł	12	16	21	22	22	19	23	24	24
Powyżej 800 zł	10	13	25	31	22	32	27	28	35
Nieokreślone wydatki	1	3	2	4	4	3	3	3	3

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (185) przeprowadzono w dniach 13-16 października 2005 roku na liczącej 1003 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

W tym roku większa niż dotychczas grupa rodziców (3%) przyznała, że nie poniosła żadnych wydatków w związku z rozpoczęciem roku szkolnego (co może oznaczać przerzucenie ciężarów edukacji dzieci na dalszą rodzinę lub pomoc społeczną). Co dziesiąty badany (10%) wydał od 101 zł do 300 zł, co czwarty (25%) - od 301 zł do 500 zł, a ponad połowa (59%) poniosła koszty wyższe niż 500 zł. W porównaniu z pomiarem ubiegłorocznym ubyło respondentów (z 36% do 25%) deklarujących kwoty od 301 zł do 500 zł, przybyło natomiast zarówno tych, którzy nie ponieśli żadnych kosztów (wzrost do 3%), jak i wydających ponad 800 zł (wzrost o 7 punktów - do 35%). **Średnia kwota tegorocznych wydatków szkolnych poniesionych na wszystkie dzieci wyniosła 755 zł, czyli o 4% więcej niż przed rokiem.**

Wysokość kwot przeznaczonych na cele szkolne zależy przede wszystkim od liczby uczniów w rodzinie. Rodziny mające na utrzymaniu jedno dziecko w wieku szkolnym wydały średnio 550 zł, czyli o 9% więcej niż przed rokiem. Rodziny z dwojgiem dzieci przeznaczyły na ten cel średnio 863 zł, a więc niemal tyle samo, ile w ubiegłym roku, a rodziny z trojgiem dzieci i więcej - 1237 zł, czyli o 4% mniej niż rok temu.

Tabela 2

Liczba dzieci w wieku szkolnym na utrzymaniu rodziny	Średnie wydatki rodziców w związku z rozpoczęciem roku szkolnego na wszystkie dzieci w wieku szkolnym									Zmiany 2004-2005
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	
	w złotych									
Jedno	300	387	484	522	493	517	511	505	550	wzrost o 9%
Dwoje	521	547	690	859	770	901	826	872	863	spadek o 1%
Troje i więcej	681	728	986	1153	1104	1217	1067	1289	1237	spadek o 4%
Ogółem	446	496	653	723	669	744	697	725	755	wzrost o 4%

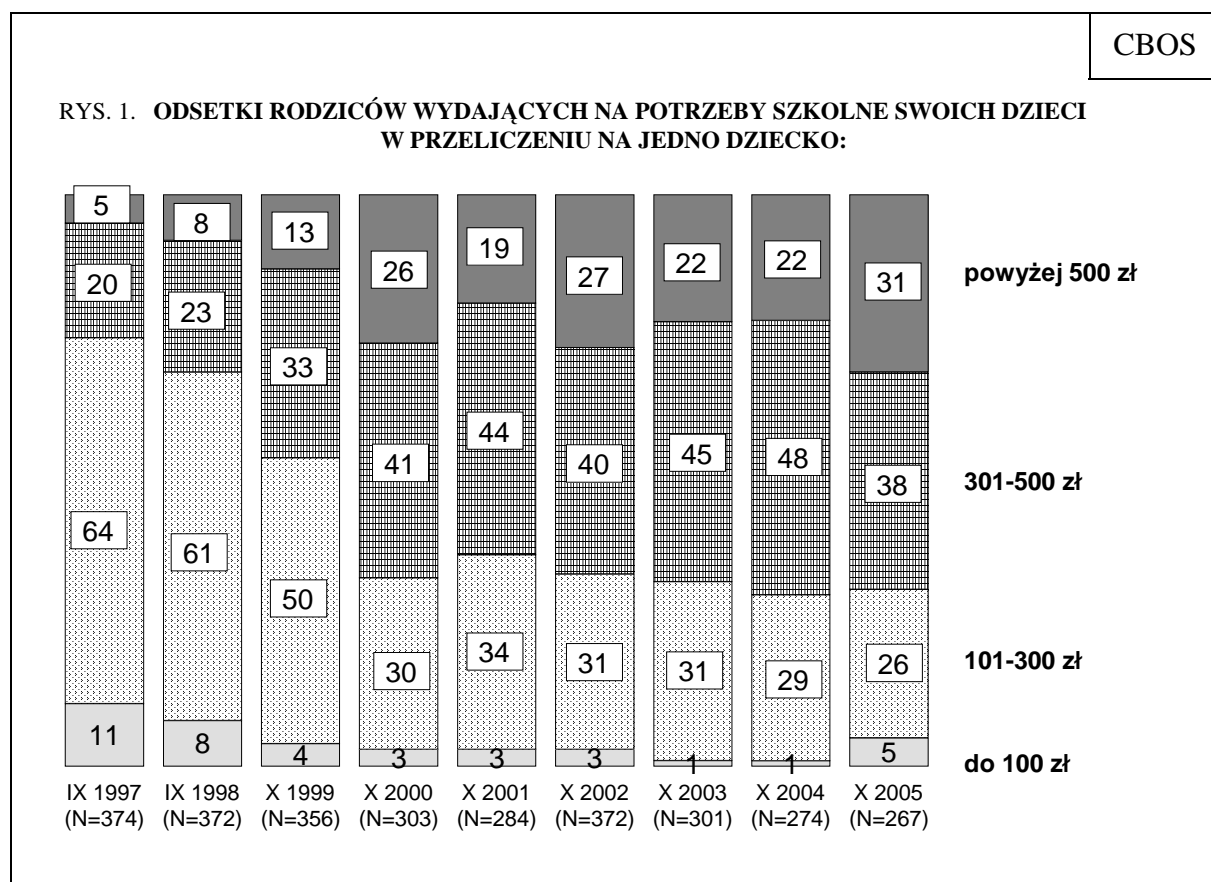
Podstawowym wskaźnikiem stopnia obciążenia rodzin kosztami edukacji jest jednak średnia kwota wydatków w przeliczeniu na jedno dziecko w wieku szkolnym. **W 2005 roku w związku z rozpoczęciem roku szkolnego rodzice wydali na jedno dziecko średnio 483 zł.**

Stosunkowo niewielu rodziców (5%, o 4 punkty więcej niż przed rokiem) wydało w przeliczeniu na jedno dziecko średnio nie więcej niż 100 zł, ponad jedna czwarta (26%) - od 101 zł do 300 zł, niemal dwie piąte (38%, o 10 punktów mniej niż przed rokiem) -

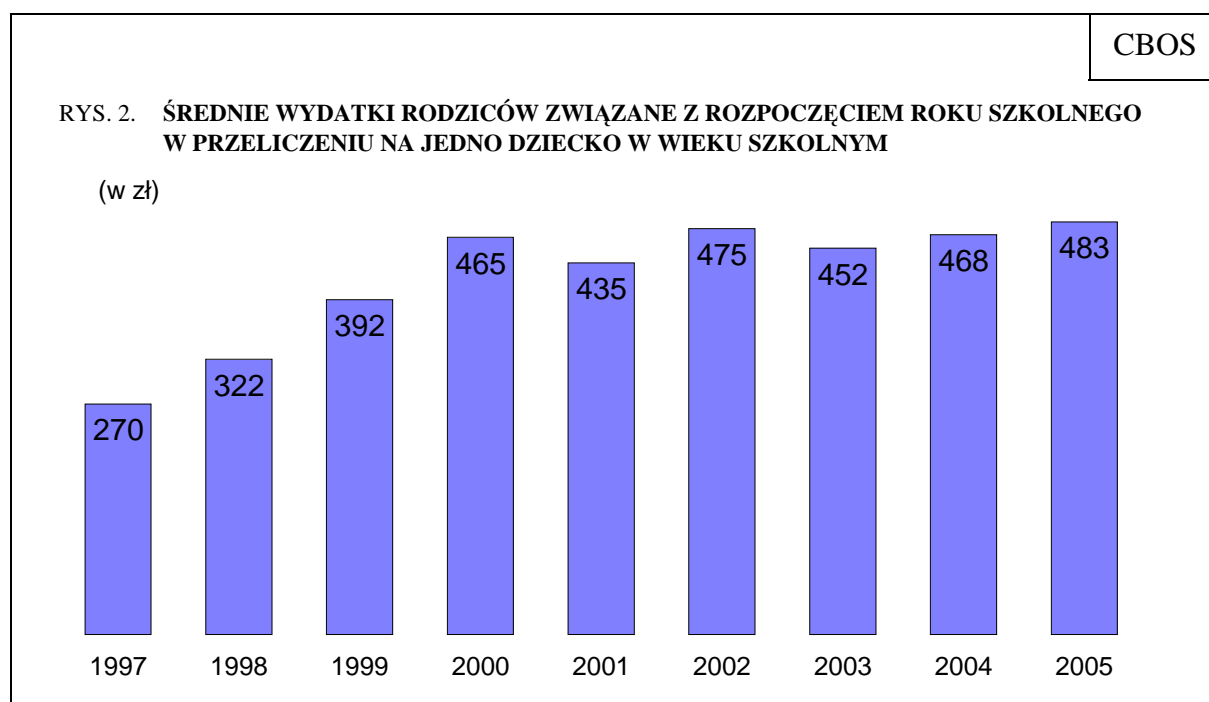
od 301 zł do 500 zł, a prawie jedna trzecia (31%, o 9 punktów więcej niż przed rokiem) - powyżej 500 zł. W porównaniu z pomiarem ubiegłorocznym wzrosła więc zarówno liczba rodziców wydających minimalne kwoty, jak i - w większym stopniu - liczba tych, którzy przeznaczyci znaczne sumy na edukację swoich dzieci.

Tabela 3

Wysokość wydatków szkolnych w przeliczeniu na jedno dziecko	Odsetki wskazań osób mających dzieci w wieku szkolnym (według terminów badań)								
	1997 N=374	1998 N=372	1999 N=356	2000 N=303	2001 N=284	2002 N=372	2003 N=301	2004 N=274	2005 N=267
Do 50 zł	2	2	1	1	0	2	1	0	4
51-100 zł	9	6	3	2	3	1	0	1	1
101-200 zł	32	30	19	12	10	9	8	7	7
201-300 zł	32	31	31	18	24	22	23	22	19
301-400 zł	11	12	19	21	24	15	24	23	15
401-500 zł	9	11	14	20	20	25	21	25	23
501-600 zł	2	2	3	9	8	10	6	4	7
601-700 zł	1	1	2	4	3	5	5	6	9
Powyżej 700 zł	2	5	8	13	8	12	11	12	15

Tegoroczne wydatki rodziców związane z rozpoczęciem roku szkolnego są najwyższe w ostatnich dziewięciu latach. Najniższe nakłady na edukację odnotowaliśmy w 1997 roku. W latach 1998-2000 obserwowaliśmy ich systematyczny wzrost, po czym w kolejnych latach nastąpiły wahania, a obecnie średnia wydatków jest o 3% wyższa niż przed rokiem i znacznie wyższa niż w latach 1997 (o 79%) i 1998 (o 50%).

Średnie wydatki na potrzeby szkolne, jakie rodzice ponieśli w przeliczeniu na jedno dziecko, w znacznej mierze zależą również od liczby uczniów w rodzinie.

Tabela 4

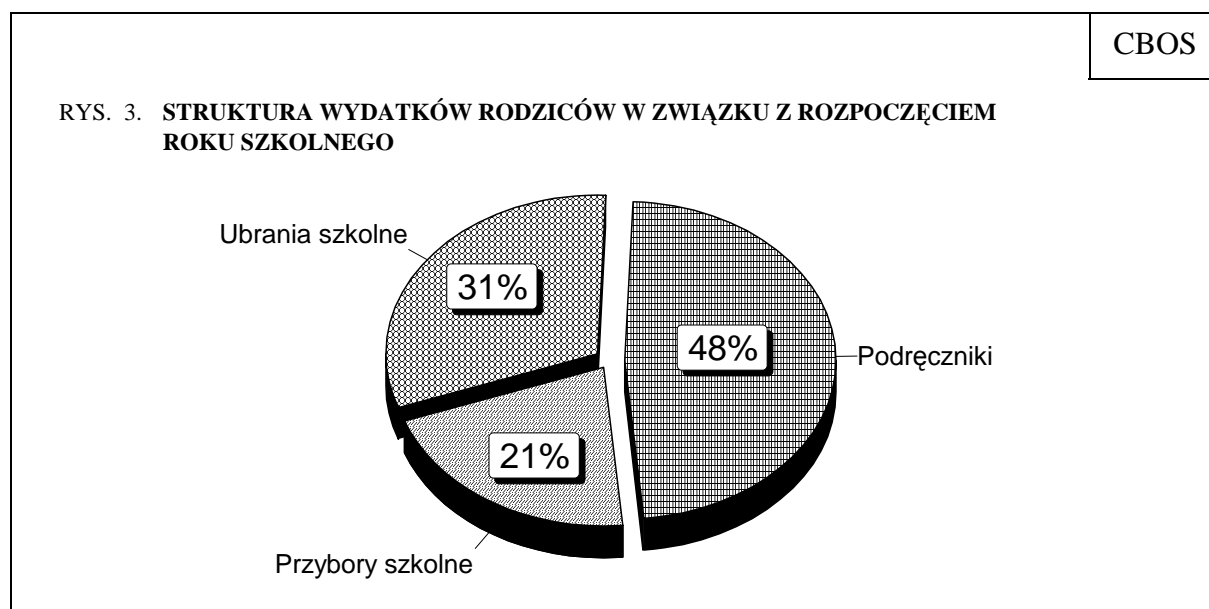
Liczba dzieci w wieku szkolnym na utrzymaniu rodziny	Średnie wydatki rodziców w związku z rozpoczęciem roku szkolnego w przeliczeniu na jedno dziecko w wieku szkolnym									Zmiany 2004-2005
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	
	w złotych									
Jedno	300	387	484	522	493	516	511	505	550	wzrost o 9%
Dwoje	261	273	345	430	385	451	413	436	432	spadek o 1%
Troje i więcej	208	219	289	338	327	382	334	390	366	spadek o 6%
Ogółem	270	322	392	465	435	475	452	468	483	wzrost o 3%

Rodziny, które mają na utrzymaniu jedno dziecko w wieku szkolnym, wydały w tym roku średnio 550 zł, a więc o 9% więcej niż przed rokiem. Rodziny z dwojgiem dzieci przeznaczyły na ten cel 432 zł w przeliczeniu na jedno dziecko, czyli niemal tyle samo, ile w ubiegłym roku. Natomiast rodziny wielodzietne, mające na utrzymaniu co najmniej troje uczniów wydały na jedno dziecko 366 zł, czyli o 6% mniej niż w 2004 roku.

Potwierdza się zatem, że **im więcej uczniów w rodzinie, tym mniej pieniędzy przypada na szkolne potrzeby każdego z nich**. Okazuje się ponadto, że w porównaniu z rokiem ubiegłym nakłady finansowe rodziców mających jedno dziecko w wieku szkolnym wyraźnie wzrosły, niemal nie zmieniły się natomiast wydatki rodzin mających dwoje dzieci i znacznie zmalały średnie kwoty przeznaczone na edukację dzieci w rodzinach wielodzietnych.

STRUKTURA WYDATKÓW SZKOLNYCH

Na wydatki związane z rozpoczęciem roku szkolnego składają się przede wszystkim koszty podręczników (48% ogólnych wydatków) oraz ubrań (31%) i przyborów szkolnych (21%).

Przypomnijmy, że w porównaniu z rokiem 2004 odnotowujemy niewielki wzrost ogólnych wydatków rodziców w związku z rozpoczęciem roku szkolnego. Okazuje się jednak, że w tym roku nakłady finansowe na podręczniki, szczególnie zaś na ubrania były

mniejsze niż przed rokiem. Wynika z tego, że prawdopodobnie wzrosły wydatki rodziców na przybory szkolne. W tym roku po raz pierwszy zapytaliśmy respondentów o kwoty, jakie przeznaczyci na ten cel. Z deklaracji wynika, że rodzice wydali na przybory średnio 156 zł na wszystkie dzieci w wieku szkolnym, a w przeliczeniu na jedno dziecko - średnio 100 zł.

Tabela 5

Ile mniej więcej wydał(a) Pan(i) w związku z rozpoczęciem roku szkolnego:	Średnie wydatki rodziców na dzieci w wieku szkolnym					
	na wszystkie dzieci			w przeliczeniu na jedno dziecko		
	X 2004	X 2005	Zmiany	X 2004	X 2005	Zmiany
- ogółem na cele szkolne	725 zł	754 zł	wzrost o 4%	468 zł	483 zł	wzrost o 3%
w tym						
- szkolne podręczniki dzieci	377 zł	367 zł	spadek o 3%	242 zł	230 zł	spadek o 5%
- szkolne ubranie dzieci, np. strój galowy, gimnastyczny, obuwie	308 zł	235 zł	spadek o 24%	198 zł	155 zł	spadek o 22%
- szkolne przybory dzieci, np. tornister, plecak, piórniki, przybory do pisania i rysowania	-	156 zł	-	-	100 zł	-

Wysokość wydatków na szkolne podręczniki, ubrania i przybory dla wszystkich dzieci związana jest z liczbą uczniów w rodzinie - im jest ich więcej, tym większe nakłady finansowe ponoszą rodziny.

Tabela 6

Ile mniej więcej wydał(a) Pan(i) w związku z rozpoczęciem roku szkolnego 2005/2006:	Średnie wydatki na wszystkie dzieci w wieku szkolnym			
	Ogółem	Liczba dzieci w wieku szkolnym na utrzymaniu rodziny		
		jedno	dwoje	troje i więcej
- ogółem na cele szkolne	754 zł	550 zł	863 zł	1237 zł
w tym				
- szkolne podręczniki dzieci	367 zł	250 zł	449 zł	601 zł
- szkolne ubranie dzieci, np. strój galowy, gimnastyczny, obuwie	235 zł	181 zł	250 zł	424 zł
- przybory szkolne	156 zł	116 zł	164 zł	290 zł

Inaczej przedstawiają się finansowe obciążenia rodziców, gdy analizujemy wydatki w przeliczeniu na jedno dziecko. Okazuje się, że **im więcej jest uczniów w rodzinie, tym mniejsze sumy wydają rodzice na podręczniki dla każdego z nich. Także na ubrania i przybory szkolne znacznie więcej pieniędzy przeznaczają rodzice mający jedno dziecko niż ci, którzy mają ich dwoje lub więcej.** Zapewne wiąże się to z gorszą na ogół sytuacją

materialną rodzin, w których jest więcej dzieci, a także z tym, że niektóre podręczniki, ubrania oraz przybory starszych dzieci mogą być przekazywane młodszemu rodzeństwu.

Tabela 7

Ile mniej więcej wydał(a) Pan(i) w związku z rozpoczęciem roku szkolnego 2005/2006:	Średnie wydatki w przeliczeniu na jedno dziecko w wieku szkolnym			
	Ogółem	Liczba dzieci w wieku szkolnym na utrzymaniu rodziny		
		jedno	dwoje	troje i więcej
- ogółem na cele szkolne	483 zł	550 zł	432 zł	366 zł
w tym				
- szkolne podręczniki dzieci	231 zł	250 zł	225 zł	174 zł
- szkolne ubranie dzieci, np. strój galowy, gimnastyczny, obuwie	155 zł	181 zł	125 zł	130 zł
- przybory szkolne	100 zł	116 zł	82 zł	86 zł

Wysokość wydatków szkolnych w przeliczeniu na jedno dziecko zależy także od etapu edukacji szkolnej ucznia oraz jego wieku - niezmiennie największe ogólne koszty ponoszą rodzice najstarszej młodzieży. Okazuje się, że im wyższy etap edukacji ucznia, tym więcej kosztują jego podręczniki. Na ubrania uczniów szkół średnich też przeznaczają się największe sumy. Natomiast na przybory szkolne nieco więcej pieniędzy wydają rodzice uczniów szkół podstawowych niż gimnazjów i szkół średnich.

Tabela 8

Ile mniej więcej wydał(a) Pan(i) w związku z rozpoczęciem roku szkolnego 2005/2006:	Średnie wydatki w przeliczeniu na jedno dziecko w wieku szkolnym			
	Ogółem	Typ szkoły dziecka*		
		szkoła podstawowa	gimnazjum	szkoła średnia
- ogółem na cele szkolne	483 zł	435 zł	474 zł	510 zł
w tym				
- szkolne podręczniki dzieci	231 zł	204 zł	225 zł	264 zł
- szkolne ubranie dzieci, np. strój galowy, gimnastyczny, obuwie	155 zł	139 zł	137 zł	173 zł
- przybory szkolne	100 zł	102 zł	89 zł	92 zł

* W tabeli pominięto wydatki na uczniów szkół zawodowych z powodu zbyt małej liczby rodziców mających dzieci w tego typu szkołach (21 osób)

Do ważnych czynników różnicujących wydatki szkolne rodzin należy sytuacja zawodowa rodziców - to, czy mają pracę czy też są bezrobotni lub czerpią środki utrzymania z innych pozazarobkowych źródeł dochodów (jak np. renta, emerytura, inne świadczenia).

Tabela 9

Ile mniej więcej wydał(a) Pan(i) w związku z rozpoczęciem roku szkolnego 2005/2006:	Średnie wydatki w przeliczeniu na jedno dziecko w wieku szkolnym			
	Ogółem	Sytuacja zawodowa badanego rodzica		
		pracujący	bierni zawodowo	
			renciści, emeryci, gospodynie domowe	bezrobotni
- ogółem na cele szkolne	483 zł	510 zł	463 zł	380 zł
w tym				
- szkolne podręczniki dzieci	231 zł	241 zł	234 zł	178 zł
- szkolne ubranie dzieci, np. strój galowy, gimnastyczny, obuwie	155 zł	162 zł	148 zł	130 zł
- przybory szkolne	100 zł	104 zł	95 zł	86 zł

Niezmiennie w najgorszej sytuacji są dzieci osób pozostających bez pracy. **Bezrobotni wydają na szkolne potrzeby swoich dzieci znacznie mniej pieniędzy niż rodzice pracujący, a także mniej niż rodzice utrzymujący się z pozazarobkowych źródeł dochodów.** Wiąże się to z wyjątkowo trudną sytuacją finansową rodzin dotkniętych bezrobociem².

DODATKOWE PŁATNE ZAJĘCIA DZIECI

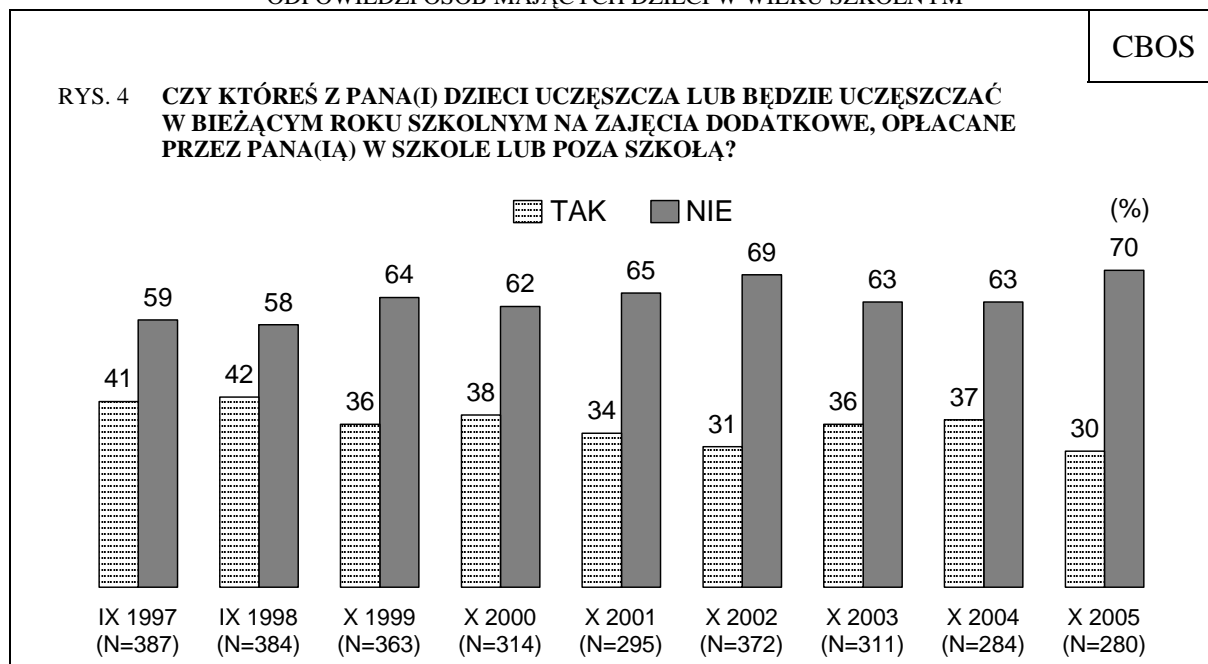
Rodzaj zajęć oraz koszty ponoszone przez rodziny w latach 1997-2005

Możliwość korzystania z płatnych form kształcenia w szkole lub poza nią określa szanse edukacyjne uczniów, a pośrednio - ich przyszłą pozycję społeczną. Wydatki na ten cel są ważnym składnikiem kosztów ponoszonych przez rodziców na edukację dzieci w wieku szkolnym.

Rodzice zapewniali dzieciom udział w płatnych zajęciach najczęściej w latach 1997-1998, czyli wtedy, gdy - jak wynika z omówionych już danych - koszty związane z rozpoczęciem roku szkolnego były najniższe. W następnych latach - aż do roku 2002 stopniowo malał odsetek rodziców finansujących te formy edukacji, a w kolejnych dwóch latach ponownie wzrosło zainteresowanie nimi. **W tym roku sytuacja uległa pogorszeniu - mniej niż jedna trzecia badanych mających dzieci w wieku szkolnym (30%, od ubiegłego roku spadek o 7 punktów) deklaruje, że któreś z nich już uczęszcza lub zamierza uczęszczać na dodatkowe płatne zajęcia. Zdecydowana większość rodziców (70%, wzrost o 7 punktów) przyznaje, że nie zapewnia swoim dzieciom udziału w żadnych płatnych formach edukacji.**

² Zob. komunikat CBOS „Bezrobotni o swojej sytuacji życiowej”, kwiecień 2005 (oprac. B. Wciórka).

ODPOWIEDZI OSÓB MAJĄCYCH DZIECI W WIEKU SZKOLNYM

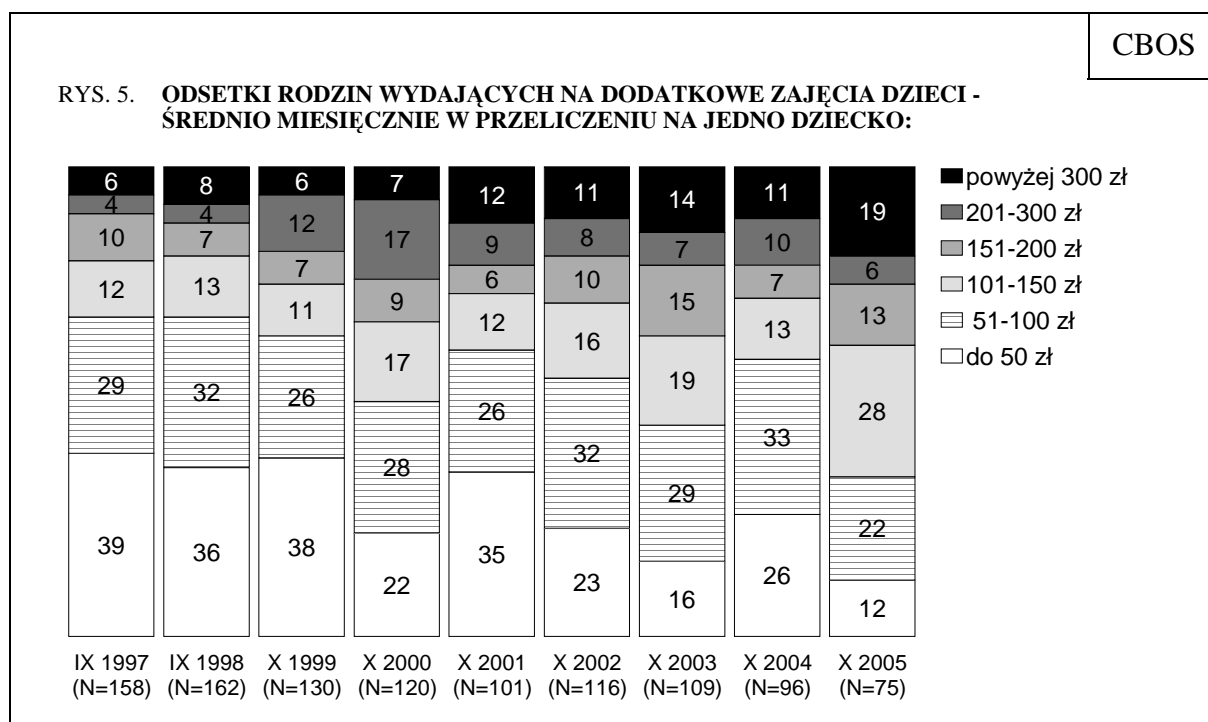
Rodzice opłacają swoim dzieciom przede wszystkim naukę języków obcych (23%, spadek od ubiegłego roku o 3 punkty) oraz zapewniają udział w zajęciach sportowych (13%, spadek o 5 punktów). Rzadziej finansują korepetycje, kursy przygotowawcze (7%), zajęcia artystyczne (6%, spadek o 3 punkty) oraz kursy komputerowe, informatyczne (3%) i inne zajęcia (1%). Z porównania tegorocznych danych z ubiegłorocznymi wynika, że w tym roku mniej rodziców przeznaczają pieniądze na zajęcia sportowe dzieci, a także na naukę języków obcych oraz zajęcia artystyczne.

Tabela 10

Na jakie dodatkowo opłacane przez Pana(ią) zajęcia uczęszcza lub będą uczęszczać Pana(i) dzieci w wieku szkolnym? Czy są to:	Odpowiedzi twierdzące respondentów mających dzieci w wieku szkolnym (według terminów badań)								
	1997 N=387	1998 N=384	1999 N=363	2000 N=314	2001 N=295	2002 N=372	2003 N=311	2004 N=284	2005 N=280
	w procentach								
- nauka języków obcych	28	30	26	30	24	22	27	26	23
- zajęcia sportowe	8	13	11	13	14	12	17	18	13
- korepetycje, kursy przygotowawcze	9	9	8	10	9	8	8	8	7
- zajęcia artystyczne	6	7	6	6	6	8	11	9	6
- kursy komputerowe, informatyczne	3	5	4	6	5	4	5	3	3
- inne	1	2	1	3	2	2	2	3	1
Rodzice nie opłacają żadnych dodatkowych zajęć	59	58	64	62	65	69	63	63	71

W roku 1997 ankietowani odpowiadając na pytanie otwarte spontanicznie wymieniali dodatkowe zajęcia dzieci, a ich odpowiedzi pogrupowano w 6 kategorii. Na ich podstawie utworzono pytanie zamknięte i w kolejnych latach pytano respondentów, czy ich dzieci uczestniczą w każdej z wymienionych kategorii zajęć

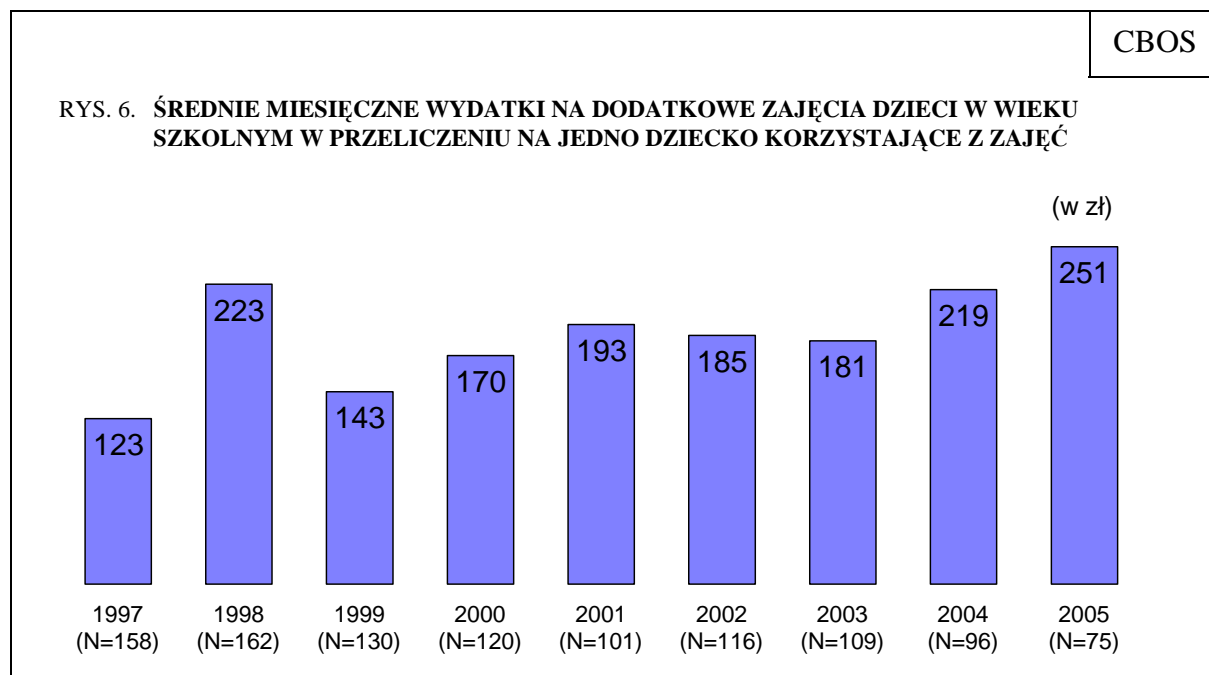
Obecnie jedna trzecia rodziców finansujących dzieciom w wieku szkolnym dodatkowe zajęcia (34%, od roku 2004 spadek o 25 punktów) przeznaczają na ten cel do 100 zł miesięcznie w przeliczeniu na jedno dziecko, a prawie połowa (47%, wzrost o 17 punktów) - od 101 zł do 300 zł. Powyżej 300 zł na dziecko wydaje jedna piąta rodziców (19%, wzrost o 8 punktów). W porównaniu z rokiem 2004 znacznie zmalała liczba rodziców, którzy wydają na dodatkowe zajęcia dzieci do 100 zł miesięcznie, natomiast wzrósł odsetek osób przeznaczających na ten cel większe sumy.

W tym roku średnie miesięczne wydatki rodzin na dodatkowe zajęcia wszystkich uczęszczających na nie dzieci wynoszą 332 zł, czyli o 28% więcej niż przed rokiem. **W przeliczeniu na jedno dziecko korzystające z płatnych zajęć nakłady finansowe rodziców na dodatkową edukację dzieci wynoszą obecnie 251 zł, czyli o 15% więcej niż w roku ubiegłym, i są najwyższe od 1997 roku.**

Tabela 11

Średnie miesięczne wydatki na dodatkowe zajęcia dzieci w wieku szkolnym	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Zmiany 2004-2005
Na wszystkie dzieci korzystające z zajęć	147 zł	265 zł	194 zł	212 zł	247 zł	221 zł	235 zł	259 zł	332 zł	wzrost o 28%
Na jedno dziecko korzystające z zajęć	123 zł	223 zł	143 zł	170 zł	193 zł	185 zł	181 zł	219 zł	251 zł	wzrost o 15%

Należy jeszcze raz podkreślić, że tegoroczne nakłady finansowe rodziców związane z rozpoczęciem roku szkolnego oraz dodatkowymi zajęciami edukacyjnymi i ogólnorozwojowymi uczniów są najwyższe w ostatnich dziewięciu latach. Ponadto w tym roku wyjątkowo mało rodziców (mniej niż jedna trzecia) finansuje dodatkowe zajęcia swoich dzieci. Zdecydowana większość nie stwarza im takich możliwości.

Spoleczne zróżnicowanie szans uczniów na uczestnictwo w płatnych zajęciach

Szanse uczniów na uczestnictwo w płatnych zajęciach edukacyjnych są bardzo silnie zróżnicowane - zależą przede wszystkim od materialnego i społecznego położenia rodziny, liczby uczniów pozostających na jej utrzymaniu oraz od wielkości miejsca jej zamieszkania.

Z deklaracji badanych wynika, że szanse uczestniczenia w płatnych zajęciach stwarza swoim dzieciom mniej więcej połowa rodziców osiągających dochody powyżej 500 zł *per*

capita, dobrze oceniających własne warunki materialne, a także mieszkających w dużych i wielkich miastach, mających co najmniej średnie wykształcenie. Dla porównania, możliwości takie zapewnia swym dzieciom mniej niż jedna piąta rodziców mających wykształcenie podstawowe, mieszkających na wsi, uzyskujących dochody poniżej 300 zł na osobę, żyjących w złych warunkach materialnych, a także mających na utrzymaniu troje lub więcej dzieci w wieku szkolnym.

Tabela 12

Charakterystyka społeczna ankietowanych mających dzieci w wieku szkolnym*	Odsetki rodziców deklarujących, że ich dzieci uczęszczają lub będą uczęszczać w bieżącym roku szkolnym na płatne dodatkowe kursy, zajęcia:						
	Ogółem uczęszczający	języki obce	zajęcia sportowe	korepetycje	zajęcia artystyczne	kursy komputerowe	Inne
OGÓŁEM	30	23	13	7	6	3	1
Miejsce zamieszkania							
Wieś	14	11	3	4	2	3	1
Miasto 20-100 tys. ludności	36	29	15	7	9	1	2
Miasto powyżej 100 tys.	45	37	20	13	7	5	0
Wykształcenie							
Podstawowe	12	12	2	2	1	0	0
Zasadnicze zawodowe	20	16	7	3	1	1	2
Średnie lub wyższe	43	35	18	12	10	5	0
Sytuacja zawodowa							
Bezrobotni	12	12	0	0	2	0	0
Renciści, emeryci, gosp. dom.	24	18	9	3	6	0	2
Pracujący	34	27	16	10	6	4	1
Miesięczne dochody na osobę w rodzinie							
Do 300 zł	15	11	5	2	1	2	0
301-500 zł	31	22	14	6	7	2	1
Powyżej 500 zł	50	43	18	15	8	1	0
Ocena warunków materialnych gospodarstwa domowego							
Złe	17	12	8	4	2	1	1
Średnie	33	30	11	6	6	4	0
Dobre	46	37	19	14	12	4	1
Liczba dzieci w wieku szkolnym							
Troje i więcej	14	13	6	5	6	4	1
Dwoje	28	23	9	8	8	2	0
Jedno	35	27	16	8	4	0	2

* Niektóre kategorie społeczne połączono w ten sposób z powodu małych liczebności ankietowanych

Zróznicowanie szans edukacyjnych dzieci pochodzących z rodzin społecznie uprzywilejowanych i upośledzonych widoczne jest na przykładzie większości rodzajów płatnych zajęć dodatkowych. Im gorsze położenie materialne i społeczne rodzin, więcej dzieci w wieku szkolnym na ich utrzymaniu oraz mniejsza miejscowość, w której mieszkają,

tym mniejszy odsetek rodziców finansuje dzieciom udział w kursach języków obcych, zajęciach sportowych, a także stwarza im szanse na doksztalcanie w formie korepetycji i kursów przygotowawczych. Znacznie mniej regularnie wiąże się z cechami położenia społecznego rodzin finansowanie przez rodziców zajęć artystycznych oraz kursów informatycznych.

W tym roku szczególnie zwraca uwagę sytuacja dzieci osób pozostających bez pracy. Bezrobotni rodzice w ogóle nie opłacają im ani płatnych zajęć sportowych, ani korepetycji czy kursów przygotowawczych, ani kursów informatycznych. Takiej skali upośledzenia tej grupy uczniów nie odnotowaliśmy nigdy wcześniej.

Opisane zróżnicowania w dostępie uczniów do płatnych zajęć mają wielorakie uwarunkowania. Podstawowe znaczenie ma zapewne zróżnicowanie kondycji materialnej rodzin, która określa możliwości finansowania dodatkowej edukacji dzieci. Ważny jest jednak także czynnik kulturowy, jakim są aspiracje rodziców dotyczące edukacji potomstwa. Rodzice mający wyższe wykształcenie przywiązują większą wagę nie tylko do formalnego wykształcenia dzieci, ale także do rozwoju ich osobowości i zapewne częściej mają świadomość, że uczestnictwo w płatnych zajęciach dodatkowych zwiększa szanse ich dzieci na sukces edukacyjny i życiowy. Natomiast zróżnicowanie szans uczniów ze wsi oraz miast wynika zarówno ze zróżnicowania struktury społecznej i różnic kulturowych, jak i z różnic cywilizacyjnych, które przejawiają się m.in. w znacznie bogatszej ofercie propozycji edukacyjnych i ogólnorozwojowych w dużych ośrodkach miejskich niż w mniejszych miastach, a szczególnie na wsi.

Skala wydatków rodziców na edukację dzieci w wieku szkolnym świadczy o znacznym i rosnącym obciążeniu polskich rodzin kosztami kształcenia potomstwa. Tegoroczne nakłady finansowe rodziców związane z rozpoczęciem roku szkolnego oraz dodatkowymi zajęciami edukacyjnymi i ogólnorozwojowymi uczniów są najwyższe w ostatnich dziewięciu latach.

W porównaniu z rokiem ubiegłym wydatki związane z rozpoczęciem roku szkolnego wzrosły niewiele, znacznie zwiększyły się jednak nakłady finansowe na dodatkowe płatne zajęcia edukacyjne i ogólnorozwojowe (w przeliczeniu na jedno dziecko korzystające z nich jest to wzrost miesięcznych kosztów rzędu 15% zeszłorocznych kwot). Należy przy tym podkreślić, że w tym roku wyjątkowo mało rodziców (mniej niż jedna trzecia) finansuje dodatkowe zajęcia swoich dzieci. Zdecydowana większość nie stwarza im takich możliwości. Szanse uczniów pochodzących z różnych środowisk społecznych na uczestnictwo w dodatkowych zajęciach są silnie zróżnicowane - zależą od materialnego i społecznego położenia rodziny, liczby uczniów pozostających na jej utrzymaniu oraz od wielkości miejsca jej zamieszkania. Warto przypomnieć, że według tych samych społecznych kryteriów przebiega zróżnicowanie możliwości korzystania uczniów z wakacyjnego wypoczynku³. Świadczy to o kumulowaniu się społecznych przywilejów i upośledzeń już na poziomie edukacji szkolnej.

Opracowała
Bogna WCIÓRKA

---

³ Zob. komunikat CBOS „Wakacyjny wypoczynek i praca zarobkowa uczniów”, październik 2005 (oprac. B. Wciórka).